

**STUDIU PRIVIND PATRIMONIUL CONSTRUIT TRADIȚIONAL AL LOCALITĂȚILOR DIN JUDEȚUL HARGHITA
PENTRU PROGRAMUL**

**FALUKÉPVÉDELMI TANULMÁNY A HARGITA MEGYEI FALVAK HAGYOMÁNYOS, ÉPÍTETT ÖRÖKSÉGÉNEK
MEGŐRZÉSÉRE**

**“OCROTIREA ȘI CONSERVAREA IMAGINII SATULUI
HARGHITEAN”**

“HARGITA MEGYEI FALUKÉPVÉDELMI PROGRAM”

**SATUL TURDENI – COM. ȘIMONEȘTI
TORDÁTFALVA – SIMÉNFALVA KÖZSÉG**

Beneficiar /Megrendelő:

Județul Harghita – Consiliul Județean Harghita
Hargita Megye – Hargita Megye Tanácsa

decembrie 2015 – februarie 2016
2015 december – 2016 február

FOAIA DE CAPAT/BEVEZETŐ

Denumire proiect: STUDIU PRIVIND PATRIMONIUL CONSTRUIT TRADIȚIONAL AL LOCALITĂȚILOR DIN JUDEȚUL HARGHITA PENTRU PROGRAMUL "OCROTIREA ȘI CONSERVAREA IMAGINII SATULUI HARGHITEAN"

Tervmegnevezés: HARGITA MEGYEI FALUKÉPVÉDELMI PROGRAM: FALUKÉPVÉDELMI TANULMÁNY A HARGITA MEGYEI FALVAK HAGYOMÁNYOS, ÉPÍTETT ÖRÖKSÉGÉNEK MEGŐRZÉSÉRE

Amplasament: județ Harghita, com. Șimonești, sat Turdeni

Helyszín : Hargita megye, Siménfalva község, Tordátfalva

Beneficiar: Consiliul Județean Harghita

Megrendelő: Hargita Megye Tanácsa

Coordonator proiect: S.C. TOPOPREST S.R.L., arh. Bălan Ioan

Tervkordinátor:

Specialiști RUR / szakértők:

arh. Bălan Ioan

Specialiști DMI / Műemlékvédelmi szakértők:

arh. Máthé Zoltán

Elaborator studiu / Tanulmány készítője:

S.C. TOPOPREST S.R.L., S.C. YOUPLAN S.R.L.-D., S.C. ARC STUDIO S.R.L.

Proiectanți / Tervezők:

urb. Timotei Fecioru

urb. peis. Blága Botond

urb. peis. Ioana Alexandra Mircea

urb. Andrei Ștefan Săbău

Nr. proiect / Tervszám: 28656/96/2015

Data / Dátum: 12. 2015 - 02.2016

Faza / Tervfázis: Studiu / Tanulmány

BORDEROU GENERAL/TARTALOMJEGYZÉK

1. Piese scrise/ Írott rész

- Pagina de titlu, lista de semnături / Címlap
- Borderou / Tartalomjegyzék
- Memoriu – concluzii privind cartarea satului și patrimoniul material local/
Következtetések – a falu helyi örökségének feltérképezése
- Tabelul de evaluare /Értékelő táblázat
- Fișe de cartare /Értékelő adatlap
- Regulament local de urbanism privind ocrotirea imaginii satului /
A faluképvédelmet elősegítő helyi urbanisztikai szabályzó

2. Piese desenate / Rajzolt rész

- Localizare în județ / Elhelyezkedési térkép
- Hărți istorice/Történelmi térképek
- Plan de situație / Helyszínrajz
- Peisaj teritorial / Környező táj
- Analiza peisajului / Tájélemzés
- Reglementări urbanistice/Urbanisztikai szabályzó

3. DVD

Piese scrise/ Írott rész

- Memoriu – concluzii privind cartarea satului și patrimoniul material local
Következtetések – a falu helyi örökségének feltérképezése
- Tabelul de evaluare /Értékelő táblázat
- Fișe de cartare / Értékelő adatlap
- Regulament local de urbanism privind ocrotirea imaginii satului /
A faluképvédelmet elősegítő helyi urbanisztikai szabályzó

Piese desenate

- Localizare în județ / Elhelyezkedési térkép
- Hărți istorice/Történelmi térképek
- Plan de situație / Helyszínrajz
- Peisaj teritorial / Környező táj
- Analiza peisajului / Tájélemzés
- Reglementări urbanistice/Urbanisztikai szabályzó

Fotografii

- Fotografii elemente valoroase / Értékes elemeket tartalmazó fotók
- Fotografii / fotók

**STUDIU PRIVIND PATRIMONIUL CONSTRUIT TRADIȚIONAL AL LOCALITĂȚILOR DIN JUDEȚUL HARGHITA
PENTRU PROGRAMUL**

**FALUKÉPVÉDELMI TANULMÁNY A HARGITA MEGYEI FALVAK HAGYOMÁNYOS, ÉPÍTETT ÖRÖKSÉGÉNEK
MEGŐRZÉSÉRE**

MEMORIU – SAT TURDENI, COM. ȘIMONEȘTI

MŰLEÍRÁS – TORDÁTFALVA – SIMÉNFALVA KÖZSÉG

CUPRINS / TARTALOMJEGYZÉK

- 1. SCOPUL STUDIULUI / A TANULMÁNY CÉLJA**
- 2. DATE DESPRE LOCALITATE / A TELEPÜLÉS LEÍRÁSA**
- 3. STRUCTURA ȘI TIPUL LOCALITĂȚII / A TELEPÜLÉS TÍPUSA ÉS SZERKEZETE**
- 4. CONCLUZIILE TABELULUI DE EVALUARE / KÖVETKEZTETÉSEK – ÉRTÉKELŐ TÁBLÁZAT**
 - A. Locuințe/obiective de utilitate publică / Lakóházak és középületek**
 - B. Șuri / Csűrök**
 - C. Porți / Kapuk**
 - D. Împrejmuiri / Kerítések**
 - E. Fântâni / Kútak**
 - F. Clădiri anexe pentru utilaje, clădiri anexe pentru depozitare, cuptoare, wc in curte, stup de albine, morminte și opere comemorative de război
Melléképületek, tározók, kemencék, árnyékszék, méhkaptár, hadisírok és megemlékező alkotások**
- 5. MONUMENTE ȘI SITURI ARHEOLOGICE / MŰEMLÉKEK ÉS RÉGÉSZETI HELYEK**
- 6. ELEMENTE PROPUSE PENTRU PROTECȚIE LOCALĂ / HELYI VÉDELEMRE KIJELÖLT ELEMÉK**
- 7. ELEMENTE VALOROASE / ÉRTÉKES ELEMÉK**

**STUDIUL PRIVIND PATRIMONIUL CONSTRUIT TRADIȚIONAL AL LOCALITĂȚILOR DIN JUDEȚUL HARGHITA
PENTRU PROGRAMUL**

**FALUKÉPVÉDELMI TANULMÁNY A HARGITA MEGYEI FALVAK HAGYOMÁNYOS, ÉPÍTETT ÖRÖKSÉGÉNEK
MEGŐRZÉSÉRE**

MEMORIU – SAT TURDENI, COM. ȘIMONEȘTI
MŰLEÍRÁS – TORDÁTFALVA – SIMÉNFALVA KÖZSÉG

1. SCOPUL STUDIULUI / A TANULMÁNY CÉLJA

Motto: "Cea mai interesantă zonă, aflată pe aceste granițe, este frumoasa țară a secuilor, cel care este cel mai puțin cunoscut, despre care și noi însuși știm puține lucruri. Prin urmare a fost o nevoie urgentă de a descoperi și descrie"

Mottó: „És éppen ezen véghatárainkon fekvő legérdekesebb terület, a szép Székely föld az, mely legkevesébbé van ismerve, melyről önmagunk is legkevésébbet tudunk. Égető szükségévé vált tehát annak felkutatása és ismertetése” (Orbán Balázs)

Obiectul studiului este identificarea elementelor valoroase care fac parte din patrimoniul material al satului și alcătuirea unui regulament local de urbanism care să protejeze specificul locului. Pentru aceasta sunt inventariate toate casele, șurele, porțile, împrejmuirile, fântânile, spațiile verzi, clădirile anexe pentru utilaje, clădirile anexe pentru depozitare, cuptoarele, wc-urile în curte, stupii de albine, mormintele și operele comemorative de război. Se realizează o bază de date, structurată pe trei categorii: tipologie, originalitate și stare de degradare. Pentru componentele valoroase ale patrimoniului material local se vor realiza fișe de cartare și relevee sumare.

A felmérés célja: azonosítani az értékes elemeket, amelyek az itteni falvak anyagi örökségének részeit képezik, valamint egy helyi urbanisztikai szabályzat létrehozása, mely a helyi jellegzetességek megvédésére fektet hangsúlyt. Ennek érdekében feltárba vesszük az összes házat, csúrt, kaput, kerítést, zöldsövegetet, melléképületet, kemencét, árnyékszékét, méhkaptárt, hadisírokat és megemlékező alkotásokat. Készül egy adatbázis három kategóriába rendezve: tipológia, eredetiség és állapot. A helyi anyagi örökség értékes komponenseiről értékelő adatlap és vázlatos felmérés készül.

Scopul nostru este, în afară de a înțelege satul și de realiza diferite propuneri, atragerea atenției asupra distrugerii elementelor arhitecturale valoroase caracteristice satului secuiesc, respectiv: porți secuiești; porți din zidărie cărămidă sau piatra cu închidere pe întreaga deschidere; prispe sculptate; învelitori din țiglă sau șindrila, etc – care au un rol important în

definirea peisajului. Dispariția treptată a șurelor și a caselor vechi secuiești și înlocuirea acestora cu intervenții noi, stridente, atipice, face ca satul să piardă din caracterul original. În calitate de elaboratori ai acestui studiu, considerăm ca o datorie imensă semnalarea și luarea de măsuri împotriva pericolului de a deteriora și pierde bogăția culturală și arhitecturală a satelor secuiești.

Munkánk célja a megismerésen, ismertetésen és javaslatokon túl a figyelemfelkeltés a székely falukép értékes, jellegzetes elemeinek pusztulását illetően: a faragott székelykapuk, kőből, téglából falazott, vaskos, cseréppel fedett vagy ívvel lezárt udvarházakra jellemző kapuoszlopok, a faragott tornácok, a kézzel vetett cserép, vagy zszindellyel fődött magas szögű tetők, melyek tájmeghatározó szerepe is rendkívül fontos, valamint az egyre fogyó csűrök, melyek mesteri faszervezete, látványos tömege nélkül nem székely falu többé a falu. E tanulmány szerzőiként, úgy gondoljuk, kötelességünk jelezni és lépéseket tenni annak irányába, hogy megakadályozzuk e kultúrában és építészeti értékekben gazdag falvak pusztulását.

2. DATE DESPRE LOCALITATE / A TELEPÜLÉS LEÍRÁSA

Localitatea Turdeni, cu o suprafață de 20.52 ha, aflată în nord-vestul comunei Șimonești este una din cele mai greu accesibile de pe teritoriul acesteia. Este retrasă de pe valea principala a Feernicului pe cea a afluentului său de dreapta, pârâul Alba, fiind conectată de drumul județean prin cca 1 km de drum comunal în stare proastă. La nivel de județ se regăsește în sud-vestul Harghitei, în plin lanț al Subcarpaților Transilvaniei, în grupa Subcarpaților Târnavei Mici, la o altitudine de cca 550-580 m față de nivelul mării. Este o zonă colinară cu diferențe de altitudine de cca 250-300m, modelată de râul Târnavă Mare și afluenții săi și predispusă la alunecări de teren, în proximitatea satului Turdeni înregistrându-se o zonă activă de cca 14ha, la numai 250m de construcțiile din sat. Microrelieful generat de această dinamică a stârnit imaginația sătenilor, dând naștere la varii legende populare, având chiar propria creatură, numită Fismál, după numele muntelui cel mai apropiat de sat. Deși la o altitudine mai mare decât alte localități din zonă, satul este parțial protejat de dealurile care-l înconjoară, ferindu-l de vânturile reci. Iernile sunt puțin mai blânde ca în nordul și centrul județului, dar înregistrează totuși în jur de 70-75 de zile de îngheț pe an.

Din profilul economic principal zoo-agricol al satului, s-a pus în ultimii 25 de ani accentul mai mult pe creșterea animalelor și cultivarea de pomi fructiferi, fiind activități care necesită investiții mai mici decât agricultura.

Tordátfalva 20,52 ha területen fekszik, Siménfalva egyik legnehezebben megközelíthető települése. „Tordátfalva az Álba patakába szakadó Lok pataka völgyfejében fekszik a gyönyörű lomberdő nőtte Falbükknek Fejtősarok nevű előhegye alatt”(O.Balázs). Hargita megyében dél-nyugaton található, az erdélyi Szubkárpatok dombos részén, vízrajzilag a Kis-Küküllő medencében, 550-580 m tengerszint felett. A Nagy-Küküllő által formált dombos terület, 250-300 m szintkülönbségekkel, előfordulhat földcsuszamlás, a lakott résztől csupán 250 m-re. Ez a sajátos természeti adottság véltotta ki a falusiak képzeletéből a különböző népi legendákat, mint pl.a Fismál, névadója a helyi legközelebbi hegy.

Deși apare în condicile papale încă din 1333, prima înregistrare în documentele locale apare abia în 1564. Începuturile așezării nu sunt foarte clare, fiind împletite cu legendele locale, astfel încât unele variante susțin că fondatorul ar fi un flăcău de boier, numit Torda, în timp ce altele îl menționează pe fiul lui Firtos ca prim locuitor al satului. În anul 1567 așezarea număra 21 de porți, iar în 1786 figura deja cu 392 de locuitori, de 4 ori și jumătate mai mulți decât în prezent (cca 90). Printre personalitățile marcante născute în Turdeni se numără Halmágyi Sándor scriitor și publicist, Dr. Boros György cercetător și scriitor și Rugonfalvi Kiss István istoric, profesor universitar.

A falu a pápai tizedjegyzékben 1333-ban Villa Tortha néven szerepel. A falu első írásos említése 1546-ból származik, amikor a brassói gimnázium matrikulájában Franciscus Sartor Thoratfalinus nevét jegyezték be. Tordátfalva nevét arról nyerhette, hogy a csiki kronikában említett Tordát, Bours fia, telepedhetett előbb ide, és így keletkezése Szt. István korán felül vihető. 1567-ben a regestrum 21 kapuval jegyzi, majd 1786 már 392 lakost jegyeznek, ami a mai lakosság négyszerese volt. Tordátfalva neves szülöttei: Halmágyi Sándor író, Dr. Boros György, aki 1928 és 1938 között unitárius püspök volt, továbbá író és kutató, valamint Rugonfalvi Kiss István történész, egyetemi prof.

3. STRUCTURA ȘI TIPUL LOCALITĂȚII / A TELEPÜLÉS TÍPUSA ÉS SZERKEZETE

Localitatea Turdeni are o dezvoltare tentaculară, cu nucleu excentric, plasat în partea vestică a satului. Nucleul, reprezentând vechea vatră a satului concentrează construcții de interes public: biserica, școala, conacul și, mai apoi, casa de cultură și magazinul. Străzile principale se dezvoltă radial din rondul central pe direcția N-E, E și S-E, perpendicular pe drumul principal de acces în sat. Construcțiile sunt dispuse într-o structură parcelară tip bandă, cu poziționarea preponderent perpendiculară pe axul drumului, formând un front stradal neregulat, ritmat de porțile tradiționale și întrerupt pe alocuri de grădini, livezi și ogoare. Anexele, începând cu tradiționala șură, se găsesc în spatele caselor. Șura este poziționată pe direcție transversală, paralelă cu axul drumului și împarte lotul în două spații – curtea și gradina. În curtea din față se regăsesc anexele mici, precum fântâni, cuptoare și bucătării de vară, iar în partea din spate, alte anexe pentru depozitare și WC-uri.

Tordátfalva szerkezete orsós, excentrikus központjával, mely a falu nyugati részében helyezkedik. A központ a falu egykori szívéét tükrözi a fő középületekkel: templom, iskola, kúria, majd a közösségi ház és üzlet. A főbb utcák minden irányból a központban találkoznak, a faluba vezető főúttal. Az utcaszerkezet néhol tömör, szalagtelkes máshol nagyobb távolságokra, laza, szabálytalan beépítéssel. Az épületek többségben merőlegesek az utca tengelyére, egy szabályos utcafrontot, valamint a bejárati kapuk által egy ütemezett dinamikát kialakítva. A melléképületek a házak mögött helyezkednek, a csűr keresztirányban helyezkedik el, két részre osztva az udvart: első – hátsó. Az első részben többnyire a kút, sütő(nyárikonyha), kemence található, hátul pedig raktár, árnyékszék.

4. CONCLUZIILE TABELULUI DE EVALUARE / KÖVETKEZTETÉSEK – ÉRTÉKELŐ TÁBLÁZAT

A. Locuințe/obiective de utilitate publică / Lakóházak és középületek

Au fost numărate 84 locuințe și obiective de utilitate publică, care au fost clasificate după trei categorii: tipologie, originalitate și starea de degradare. Cele trei categorii prezintă următoarele subcategorii:

84 ház -beleértve középületeket- volt azonosítva, melyek a következők szerint csoportosulnak: típus, eredetiség és állapot. Ezen három kategória a következő alkategóriákat tartalmazza:

1. CASE DE LOCUIT / LAKÓHÁZ

A. Tipologie / Típus

A. case tradiționale simple și vechi

Szimpla, hagyományos régi ház

B. case tradiționale vechi cu arhitectură mai complexă

Hagyományos, régi ház bonyolultabb architektúrával

C. case de locuit comune construite după anul 1950

Az 1950-es évek után épített, szokásos lakóház

D. case stridente și deranjante din punct de vedere a imaginii satului tradițional

A hagyományos faluképtől eltérő, kirívó, zavaró ház

E. conace sau clădiri cu acest caracter

Kúriák és hasonló karakterű házak

B. Originalitate / Jelleg

• fără nicio intervenție

Eredeti, beavatkozás nélküli

• prezentând intervenții potrivite (de renovare)

Megfelelő beavatkozással (felújítás)

• prezentând intervenții nepotrivite (de alterare a arhitecturii inițiale)

Nem megfelelő beavatkozással (módosítja az eredeti architektúrát)

C. Stare fizică / Állapot

• bună / Jó

• medie / Átlagos

• rea / Rossz

2.OBIECTIVE DE UTILITATE PUBLICĂ / KÖZÉPÜLETEK

Astfel, se identifică ca obiective de utilitate publică 7 construcții, respectiv: biserică, 1 clădire de învățământ – școală generală, 1 casă de cultură, 1 punct colectare lapte, 1 magazin mixt local, 1 moară dezafectată și 1 atelier de potcovărie părăsit.

Középületek: templom, iskola, kultúrotthon, 1 tejszarnok, 1 vegyesbolt, 1 nem működő malom, valamint 1 elhagyott kovácsműhely

Concluzii / Következtetések:

A. Tipologie / Típus

cca 73% - 61 case tradiționale simple și vechi

61 szimpla, hagyományos régi ház

cca 1% - 1 casă tradițională veche cu arhitectură mai complexă

hagyományos, régi ház bonyolultabb architektúrával

cca 23%- 19 case de locuit comune construite după anul 1950

az 1950-es évek után épített, szokásos lakóház

cca 2% - 2 case stridente și deranjante din punct de vedere a imaginii satului tradițional

hagyományos faluképtől eltérő, kirívó, zavaró ház

cca 1% - 1 conac sau clădire cu acest caracter

kúria

B. Originalitate / Jelleg

cca 45% - 38 case fără nicio intervenție

38 eredeti, beavatkozás nélküli

cca 14% - 12 case prezentând intervenții potrivite (de renovare)

12 megfelelő beavatkozással (felújítás)

cca 41% - 34 case prezentând intervenții nepotrivite (de alterare a arhitecturii inițiale)

34 nem megfelelő beavatkozással (módosítja az eredeti architektúrát)

C. Stare fizică / Állapot

Cca 61% - 51 case stare fizică bună / 51 jó állapotú

Cca 11% - 9 case stare fizică medie / 9 átlagos állapotú

cca 28 % - 24 case stare fizică rea / 24 rossz állapotú

Numai un sfert din Turdeni este compus din case noi, construite după anul 1950 sau din construcții atipice, stridente, restul de cca 73% fiind locuințe în stil tradițional. Din păcate, un procent destul de mare, de cca 41% din case au fost modificate prin intervenții nepotrivite ca materiale, volumetrie sau finisaje. Rezultă că imaginea generală a satului a fost alterată în lipsa unor reglementări adecvate și a metodelor de implementare a acestora, deși există potențialul recreerii unui peisaj rural autentic.

Tordátfalva csupán 1/3-át teszi ki az 1950-es évek után épített, vagy új, kirívó lakóház, 73%-a hagyományos, régi ház. Sajnos a házak 41%-a átalakításon esett át, nem megfelelő beavatkozásokkal a volumetriát vagy anyaghasználatot tekintve. Ezen szabályzatlan beavatkozások eredményeként a falukép torzult, bár még adott a lehetőség a hagyományos falukép ujjaélesztésére.

În jur de două treimi din casele satului – cca 61%, sunt în stare bună, deși intervenții au primit puțin peste jumătate din ele – cca 55%. Îngrijorător este însă procentul mare, de cca 28% de case în stare fizică rea, majoritatea părăsite, ce vor dispărea în următorii ani dacă nu vor fi renovate. Principala cauză este scăderea demografică drastică din ultimele decenii, cauzată de accesul îngreunat, decăderea economiei locale și dezvoltarea orașelor dimprejur, ce au atras locuitorii către ele.

În concluzie, satul Turdeni este o enclavă de ruralitate autohtonă, în curs de dispariție datorită îmbătrânirii populației dar și de alterare arhitecturală prin intervenții necorespunzătoare.

A házak 61%-a jó állapotú, holott beavatkozásokon szűk fele esett át. 28%-uk rossz állapotú, elhagyatott, melyek a következő években teljesen lepusztulnak, ha nem történik beavatkozás. Ezen problémák kiváltó okát a drasztikus demográfiai csökkenés okozza: nehéz megközelítés, helyi gazdaság hanyatlása, valamint a közeli városok vonzásköre.

A falu egy valóságos őshonos, elszigetelt település pusztulófélben, az elöregedés és az egyre több, nem megfelelő beavatkozásnak köszönhetően.

B. Șure / Csűrök

Au fost numărate 45 șure care au fost clasificate după trei categorii: tipologie, originalitate și starea de degradare. Cele trei categorii prezintă următoarele subcategorii:

45 csűr volt azonosítva, melyek a következők szerint csoportosulnak: típus, eredetiség és állapot. Ezen három kategória a köv. alkategóriákat tartalmazza:

A. Tipologie / Típus

A. șure simple din bârne de lemn

Szimpla, fagerendás csűr

B. șure din bârne de lemn cu grajd pentru animale, din piatră sau cărămidă

Fagerendás csűr kő- vagy téглаistállóval

C. șure din cărămidă sau piatră

Tégla- vagy kőcsűr

D. șure noi din cadre de lemn și scânduri

Új, fakeretes, deszkázott csűr

E. șure aferente conacelor

Kúriákhoz tartozó csűr

B. Originalitate / Jelleg

- fără nicio intervenție
Eredeti, beavatkozás nélküli
- prezentând intervenții potrivite (de renovare)
Megfelelő beavatkozással (felújítás)
- prezentând intervenții nepotrivite (de alterare a arhitecturii inițiale)
Nem megfelelő beavatkozással (módosítja az eredeti architektúráját)

C. Stare fizică / Állapot

- bună / Jó
- medie / Átlagos
- rea / Rossz

Concluzii / Következtetések:

A. Tipologie / Típus

- cca 89% - 40 șure simple din bârne de lemn
40 szimpla, fagerendás csűr
- 0.00% - 0 șure din bârne de lemn cu grajd pentru animale, din piatră sau cărămidă
0 Fagerendás csűr kő- vagy téglalastállóval
- cca 11% - 5 șure din cărămidă sau piatră
5 Téglavagy kőcsűr
- 0.00% - 0 șure noi din cadre de lemn și scânduri
0 Új, fakeretes, deszkázott csűr
- 0.00% - 0 șure aferente conacelor
0 Kúriákhoz tartozó csűr

B. Originalitate / Jelleg

- cca 98% - 44 șure fără nicio intervenție
44 Eredeti, beavatkozás nélküli csűr
- 0.00% - 0 șure prezentând intervenții potrivite (de renovare)
0 csűr megfelelő beavatkozással (felújítás)
- cca 2% - 1 șură prezentând intervenții nepotrivite (de alterare a arhitecturii inițiale)
1 csűr nem megfelelő beavatkozással (módosítja az eredeti architektúráját)

C. Stare fizică / Állapot

- cca 31% - 14 șure în stare fizică bună
14 jó állapotú
- cca 38% - 17 șure în stare fizică medie
17 átlagos állapotú
- cca 31% - 14 șure în stare fizică rea
14 rossz állapotú

Șura este un element prezent în jumătate din gospodăriile din Turdeni, dar două treimi din aceste construcții sunt în curs de degradare. Mai mult, o treime din numărul total sunt în stare fizică

rea și vor dispărea în viitorul apropiat. Acest lucru se întâmplă în primul rând pentru că 98% din șure nu au fost niciodată consolidate sau renovate și o parte din gospodării sunt abandonate. **Rezultă că necesitatea și interesul pentru șura a scăzut drastic în ultimele decenii, pe fondul scăderii demografice și a modificării profilului economic local.**

Az adatok alapján következik, hogy minden 2. gazdaság rendelkezik csúrral, viszont 2/3-uk pusztulófélben van. több mint 1/3-uk rossz állapotú, a következő években teljesen lepusztul. A csűrök 98%-a eredeti állapotú, nem történt beavatkozás, ez annak köszönhető, hogy a gazdaságok egy része elhagyatott. Mindez végeredményként tükrözi, hogy a csűr iránti igény és érdeklődés ma jóval kevesebb, a demográfiai és gazdasági változások miatt.

C. Porți / Kapuk

Au fost numărate 71 porți care au fost clasificate după trei categorii: tipologie, originalitate și starea de degradare. Cele trei categorii prezintă următoarele subcategorii:

71 kapu volt azonosítva, melyek a következők szerint csoportosulnak: típus, eredetiség és állapot. Ezen három kategória a köv. alkategóriákat tartalmazza:

A. Tipologie / Típus

A. porți simple țărănești

Szimpla, parasztos kapu

B. porți cu închidere deasupra la poarta mică

Kapu, fedett gyalogkapuval

C. porți cu închidere pe întreaga deschidere

Teljesen fedett kapu, a ház homlokzatából folytatódólagosan

D. porți secuiești

Székellykapu

E. porți care imită tipologii tradiționale, dar parțial, din materiale neadecvate

Kapu, amely hagyományos tipológiákat imitál, de részben nem megfelelő anyagokból

F. porți care s-au realizat din materiale netradiționale cu aspect strident

Kirívó megjelenésű, nem hagyományos anyagokból készült kapu

G. porți aferente conacelor

Kúriákhoz tartozó kapu

B. Originalitate / Jelleg

• fără nicio intervenție

Eredeti, beavatkozás nélküli

• prezentând intervenții potrivite (de renovare)

Megfelelő beavatkozással (felújítás)

• prezentând intervenții nepotrivite (de alterare a arhitecturii inițiale)

Nem megfelelő beavatkozással

C. Stare fizică / Állapot

• bună / Jó

• medie / Átlagos

• rea / Rossz

Concluzii / Következtetések:

A. Tipologie / Típus

- cca 58% - 41 porți simple țărănești
41 szimpla, parasztos kapu
- cca 11% - 8 porți cu închidere deasupra la poarta mică
8 kapu, fedett bejárati (kis)kapuval
- cca 3% - 2 porți cu închidere pe întreaga deschidere
2 teljesen fedett kapu, a ház homlokzatából folytatólagosan
- cca 8% - 6 porți secuiești
6 Székelykapu
- 0.00% - 0 porți care imită tipologii tradiționale, dar parțial, din materiale neadecvate
0 kapu, amely hagyományos tipológiákat imitál, de részben nem megfelelő anyagokból
- cca 20%- 14 porți care s-au realizat din materiale netradiționale cu aspect strident
14 kirívó megjelenésű, nem hagyományos anyagokból készült kapu
- 0.00% - 0 porți aferente conacelor
0 Kúriákhoz tartozó kapu

B. Originalitate / Jelleg

- cca 96% - 68 porți fără nicio intervenție
68 eredeti, beavatkozás nélküli
- 0.00% - 0 porți prezentând intervenții potrivite (de renovare)
0 megfelelő beavatkozással (felújítás)
- cca 4% - 3 porți prezentând intervenții nepotrivite (de alterare a arhitecturii inițiale)
3 nem megfelelő beavatkozással

C. Stare fizică / Állapot

- cca 65% - 46 porți în stare fizică bună
46 jó állapotú
- cca 22% - 16 porți în stare fizică medie
16 átlagos állapotú
- cca 13% - 9 porți în stare fizică rea
9 rossz állapotú

Satul Turdeni mai păstrează și azi un procent important de porți tradiționale – cca 22 %, elemente arhitecturale reprezentative pentru peisajul satului: porți secuiești, porți cu închidere deasupra porții mici sau pe toată deschiderea. Deoarece marea majoritate a porților din sat– cca 96% nu au suferit niciodată intervenții sau lucrări de reabilitare, o treime din ele sunt degradate sau în curs de alterare.

Körülbelül a kapuk 22%-át az itteni falvak értékes, jellegzetes elemeiként lehet számba venni (székelykapuk és hagyományos parasztos kapuk fedett kiskapuval). A kapuk nagytöbbsége, kb. 96% eredeti állapotú, nem történt beavatkozás, 1/3-a elváltozott vagy folyamatos pusztulásnak van kitéve.

D. Împrejmui / Kerítés

Au fost numărate 73 împrejmuiri aferente gospodăriilor care au fost clasificate după două categorii: tipologie și starea de degradare. Cele două categorii prezintă următoarele subcategorii:

73 portához tartozó kerítés volt azonosítva, melyek a következők szerint csoportosulnak: típus és állapot. Ezen kategóriák a köv. alkategóriákat tartalmazzák:

A. Tipologie / Típus

A. Împrejmuiri simple țărănești

Szimpla, parasztos kerítés

B. Împrejmuiri cu soclu tradiționale

Kerítés hagyományos talapzaton

C. Împrejmuiri care imită tipologii tradiționale, dar parțial, din materiale neadecvate

Kerítés, amely hagyományos tipológiákat imitál, de részben nem megfelelő anyagokból

D. Împrejmuiri care s-au realizat din materiale netradiționale cu aspect strident

Kirívó megjelenésű, nem hagyományos anyagokból készült kerítés

E. Împrejmuiri aferente conacelor din zidărie plină

Kúriákhoz tartozó tömör falazatú kerítés

B. Stare fizică / Állapot

• bună / Jó

• medie / Átlagos

• rea / Rossz

Concluzii / Következtetések:

A. Tipologie / Típus

cca 53% - 39 împrejmuiri simple țărănești

39 simpla, parasztos kerítés

cca 14% - 10 împrejmuiri cu soclu tradiționale

10 kerítés hagyományos talapzaton

cca 1% - 1 împrejmuire care imită tipologii tradiționale, dar parțial, din materiale neadecvate

1 kerítés, amely hagyományos tipológiákat imitál, de részben nem megfelelő anyagokból

cca 32% - 23 împrejmuiri care s-au realizat din materiale netradiționale cu aspect strident

23 Kirívó megjelenésű, nem hagyományos anyagokból készült kerítés

0.00% - 0 împrejmuire aferentă conacelor din zidărie plină

0 Kúriákhoz tartozó tömör falazatú kerítés

B. Stare fizică / Állapot

cca 31% - 23 împrejmuiri în stare fizică bună

23 jó állapotú

cca 36% - 26 împrejmuiri în stare fizică medie

26 átlagos állapotú

cca 33% - 24 împrejmuiri în stare fizică rea

24 rossz állapotú

Rezultă din evaluare că imaginea satului este alterată în proporție de cca o treime prin împrejmuiri realizate din materiale netradiționale, cu aspect strident. În plus, mai bine de două treimi din împrejmuiri, cca 69% sunt degradate fizic, jumătate din ele fiind deja în stare rea, și celălalte doar în stare medie pentru moment.

A falukép eltorzult a nagyszénu kirívó kerítésnek köszönhetően. továbbá ezek kb. 69%-a kopott, degradált fizikailag. Állapotuk többnyire átlagos vagy rossz.

E. Fântâni / Kutak

Au fost numărate 13 fântâni aferente gospodăriilor care au fost clasificate după trei categorii: tipologie, originalitate și stare de degradare. Cele trei categorii prezintă următoarele subcategorii:

13 kút volt azonosítva, melyek a következők szerint csoportosulnak: típus, eredetiség és állapot. Ezen három kategória a köv. alkategóriákat tartalmazza:

A. Tipologie / Típus

- A. Fântână cu roată / kerekeskút
- B. Fântână cu cumpănă / gémeskút

B. Originalitate / Jelleg

- fără nicio intervenție
Eredeti, beavatkozás nélküli
- prezentând intervenții potrivite (de renovare)
Megfelelő beavatkozással (felújítás)
- prezentând intervenții nepotrivite (de alterare a arhitecturii inițiale)
Nem megfelelő beavatkozással (módosítja az eredeti architektúrát)

C. Stare fizică / Állapot

- bună / Jó
- medie / Átlagos
- rea / Rossz

Concluzii / Következtetések:

A. Tipologie / Típus

cca 100% - 13 fântâni cu roată / 13 kerekeskút
0.00% - 0 fântâni cu cumpănă / 0 gémeskút

B. Originalitate / Jelleg

cca 54% - 7 fântâni fără nicio intervenție
7 Eredeti, beavatkozás nélküli kút
cca 8% - 1 fântână prezentând intervenții potrivite (de renovare)
1 megfelelő beavatkozással (felújítás)
cca 38% - 5 fântâni prezentând intervenții nepotrivite (de alterare a arhitecturii inițiale)
5 nem megfelelő beavatkozással (módosítja az eredeti architektúrát)

C. Stare fizică / Állapot

cca 31% - 4 fântâni în stare fizică bună / 4 jó állapotú kút
cca 31% - 4 fântâni în stare fizică medie / 4 átlagos állapotú kút
cca 38% - 5 fântâni în stare fizică rea / 5 rossz állapotban levő kút

În satul Turdeni nu mai există decât fântâni cu roata, din care un procent apreciabil, cca 38% au suferit intervenții nepotrivite, ce le-au alterat imaginea originală în timp ce puțin peste jumătate, cca 54% nu au fost niciodată reabilitate. Din acest motiv, în prezent mai puțin de o treime, cca 31% din fântânile din sat sunt în stare fizică bună în timp ce o altă treime din ele sunt în stare foarte proastă și se vor degrada în următorii ani.

Se constată o scădere a interesului general al satului pentru întreținerea fântânilor, cauzată cel mai probabil de posibilitatea utilizării puțului forat cu hidrofor.

Az összes meglévő kút kerekeskút. Körülbelül a kutak 38%-nál nem megfelelő beavatkozások figyelhetőek meg, ami veszélyeztetheti e jellegzetes elem eredeti arculatát (torzulás), míg 54%-nál állapotok eredeti, beavatkozás nélküli A kutak 31 %-a jó állapotú, míg másik 30% rossz állapotú. Észrevehető, hogy a település kevesebb figyelmet fordít a kutakra, ezt valószínűleg a lakosság csökkenése is befolyásolja.

F. Clădiri anexe pentru utilaje, clădiri anexe pentru depozitare, cuptoare, wc în curte, stup de albine, morminte și opere comemorative de război Melléképületek, tározók, kemencék, árnyékszék, méhkaptár, hadisírok és megemlékező alkotások

Au fost numărate 1 anexe pentru utilaje, 64 clădiri anexe pentru depozitare, 4 cuptoare, 66 WC-uri în curte, 3 stupi de albine, 2 monumente vizibil din strada, 0 fantani accesibile de pe domeniul public.

Azonosítva lett 1 mezőgazdasági épület gépeknek, 64 tározó, 4 kemence, 66 árnyékszék, 3 méhkaptár, 2 megemlékező alkotás (hősök terén), 0 az utcán (közterületen) található kút.

5. MONUMENTE ȘI SITURI ARHEOLOGICE / MŰEMLÉKEK ÉS RÉGÉSZETI HELYEK

S-au identificat următoarele monumente istorice, conform listei monumentelor istorice din 2010, publicată de Ministerul Culturii și Patrimoniului Național:

Azonosítva lettek a következő műemlékek, a Kulturális Minisztérium által, 2010-ben megjelentetett műemléklista szerint:

Nr. crt.	Cod LMI	Denumire	Localitate	Adresă	Datare
695	HR-II-m-B-12996	Biserica unitariană	sat TURDENI; comuna ȘIMONEȘTI	58	1819 - 1823

6. ELEMENTE PROPUSE PENTRU PROTECȚIE LOCALĂ / HELYI VÉDELEMRE KIJELÖLT ELEMÉK

Toate gospodăriile secuiești tradiționale sunt propuse pentru protecție locală.

Az összes hagyományos székely porta ki lett jelölve helyi védelemre.

Toate șurele tradiționale realizate folosind materiale precum lemn, cărămidă, piatră, țiglă și șindrilă sunt propuse pentru protecție locală.

Az összes hagyományos (fa, téglá, kő, cserép, valamint zsidely) anyagokból épült csűr ki lett jelölve helyi védelemre.

Toate casele tradiționale vechi sunt propuse pentru protecție locală.

Minden hagyományos, régi ház ki lett jelölve helyi védelemre.

Toate porțile tradiționale sunt propuse pentru protecție locală.

Minden hagyományos kapu ki lett jelölve helyi védelemre

Toate fântânile cu roată și fântânile cu cumpănă realizate folosind materiale tradiționale (lemn, țiglă, șindrilă) sunt propuse pentru protecție locală.

Minden kerekes, valamint gémeskút, mely anyaghasználatá hagyományos (mint: fa, cserép, zsidely) ki lett jelölve helyi védelemre.

Toate anexele (porumbar, cuptor, bucătărie de vară, etc) realizate din materiale tradiționale (lemn, cărămidă, țiglă) sunt propuse pentru protecție locală.

Minden melléképület (kemence, sütő, stb.), mely anyaghasználatára hagyományos (mint: fa, téglá, cserép) ki lett jelölve helyi védelemre.

Detalierea capitoului se regăsește în regulamentul local de urbanism.

A részletek megtalálhatóak a helyi urbanisztikai szabályzatban.

7. ELEMENTE VALOROASE / ÉRTÉKES ELEMOK

S-au identificat 23 elemente valoroase care descriu în modul cel mai fidel tipologiile existente și autenticitatea satului Turdeni.

23 értékes elem lett azonosítva

- nr. 1X – casă/ ház
- nr. 3X – poartă/ kapu
- nr. 5Z – poartă/ kapu
- nr. 14 – gospodărie/ porta
- nr. 16X – casă/ ház
- nr. 41 – gospodărie/ porta
- nr. 48 – gospodărie/ porta
- nr. 51 – gospodărie/ porta
- nr. 54 – gospodărie/ porta
- nr. 57 – gospodărie, sura/ porta, csúr
- nr. 58 – biserica – monument istoric / templom – műemlék
- nr. 62 – casă/ ház
- nr. 64 – gospodărie, poarta/ porta, kapu
- nr. 69 – casă/ ház
- nr. 70 – casă/ ház
- nr. 76 – gospodărie/ porta
- nr. 78 – gospodărie, poarta, sura, casa/ porta, kapu, csúr, ház
- nr. 80 – cuptor/ kemence

NOTA: În realizarea releveelor din fișele de cartare ale elementelor valoroase, se ia în considerare un grad de aproximare în ceea ce privește compartimentările interioare ale construcțiilor, respectiv anexele existente în cadrul gospodăriilor, întrucât o serie din aceste spații studiate nu au fost accesibile, pentru o documentare în detaliu

MEGJEGYZÉS: az értékes elemek adatlapjaihoz készült felméréseknél az épületek belső feltérképezése, valamint a porták egyes melléképületeinek funkcionális meghatározása hozzávetőleges, mivel a tanulmányozott területek egy része nem volt elérhető egy részletes dokumentációhoz.

Întocmit:

arh. **Bălan Ioan**
urb.peis.**Ioana Mircea**